

NEMULȚUMIRI ȘI REVOLTE ȚĂRĂNEȘTI ÎN DOBROGEA LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA — INCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

MARIAN VICOL

În Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism se apreciază că „Paralel cu dezvoltarea mișcării muncitorești, la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului al XX-lea iau o amploare tot mai mare mișcările țărănești, care culminează cu marea răscoală din primăvara anului 1907¹ și care „prin proporțiile și intensitatea ei... a scos în evidență necesitatea imperioasă... a rezolvării problemei agrare în favoarea maselor largi țărănești”¹.

Acestei realități istorice, avînd, desigur, notele ei specifice i s-a încadrat și situația țărănimii dobrogene, șirului impunător de nemulțumiri și revolte țărănești care au dat o anumită coloratură istoriei agrare a poporului român la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru, i s-au integrat și nemulțumirile, revoltele și mișcările țărănești care au avut loc și în Dobrogea². Imaginea istorică a acestor mișcări și frămîntări scoate în evidență prin ea însăși atît elementele de specificitate a realității satului dobrogean, cît mai ales trăsăturile generale ale contextului istoric național, Dobrogea încadrîndu-se organic acestui context istoric, distingîndu-se ca realitate istorică în ritmul și cadența generală pe care le cunoștea poporul român în epoca la care ne referim³.

Frămîntări importante au marcat satul dobrogean încă din perioada imediat următoare revenirii Dobrogei în granițele României independente,

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Editura politică, București, 1975, p. 36.

² C. Corbu, A. Deac, *Mișcări și frămîntări țărănești la sfîrșitul secolului al XIX-lea. 1889-1900* Editura științifică, București, 1965; Ion Popescu-Puțuri ș.a. *Marea răscoală a țărănilor din 1907*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967, p. 433-444.

³ Gh. Dumitrașcu, *1907 în Dobrogea* în „Tomis” nr. 1/1977.

dar mai ales în timpul punerii în aplicare a legii din 1882⁴, marcată de abuzuri, de nereguli, de încălcare a spiritului în care fusese alcătuită legea, toate acestea fiind de natură a-i defavoriza pe țărani. Aceste abuzuri au continuat să fie prezente și în anii următori, căpătînd noi dimensiuni mai ales în perioada activității comisiilor însărcinate cu delimitarea pămînturilor vîndute prin legea din 1889⁵. Chiar un om politic de talia lui D. A. Sturdza putea să constate, în acel an, că moralitatea membrilor acelor comisii era sub orice nivel, „Conștiinciozitatea și scrupulozitatea persoanelor în cauză, erau mai mult decît îndoielnice”⁶.

Caracterul birocratic al activității desfășurate de aceste comisii, faptul că stabileau din birou întinderea și delimitarea loturilor, repartizînd de mai multe ori aceleași suprafețe mai multor locuitori au făcut să se nască numeroase conflicte și, bineînțeles, nemulțumiri în rîndurile țărănilor puși nu într-un singur caz să plătească în același timp, de pildă, și dijma și răscumpărarea acesteia⁷.

Și corupția și-a făcut loc în rîndurile membrilor acelor comisii care au legalizat, în multe situații, proprietăți pentru persoane decedate sau inexistente în localitățile în care acționau, favorizînd în felul acesta trecerea în mîinile speculanților a unor importante suprafețe de pămînt, mai ales pe seama emigranților turci care aveau moștenitori în Dobrogea⁸. Nu numai atît, dar încălcînd prevederile legii din 1882 și regulamentele de aplicare a ei, autoritățile, mai ales cele judecătorești au permis prin hotărîri ilegale înstrăinarea loturilor de pămînt sub 10 ha aparținînd celor ce le-au fost recunoscute sau vîndute în 1888, ceea ce a fost de natură să accelereze și, implicit, să agraveze procesul diferențierii economico-sociale a țărănimii.

Dar problema sau, mai bine zis, fenomenul care a generat cele mai multe nemulțumiri a fost acțiunea, de fapt acțiunile de deposedare a multora dintre țărani dobrogeni de loturile cu care fuseseră împroprietăriți, pe motiv că nu și-au achitat în termen ratele de răscumpărare convenite și înscrise în actele de primire a loturilor de pămînt și de curte repartizate. Dar întîrzierea sau chiar neonorarea ratelor consimțite nu era, nici pe departe, un act izvorît din rea credință, ci consecința imposibilității reale de a restitui sumele de bani datorate statului, un fenomen agravat și ca urmare a abuzurilor comise de autorități, care, neîntocmind totdeauna actele de proprietate ce se impuneau pentru țărani care beneficiașeră de împroprietărire, aceștia din urmă s-au văzut în situația de a fi

⁴ M. Vicol, Gh. Dumitrașcu, *Legea agrară din 1882 din Dobrogea și implicațiile ei naționale*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, vol. 2, Constanța, 1983, p. 71-87.

⁵ Liviu P. Marcu, *Reforme agrare din Dobrogea de la începutul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX în context sud-est european*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, vol. 2, Constanța, 1983, p. 115.

⁶ „Dobrogea Jună”, din 19 decembrie 1904.

⁷ Arh. Stat București, arhiva istorică centrală, fond Min. de Int., dos. nr. 165/1883, f. 1-4; dos. nr. 44 bis/1888, f. 1; „Dunărea de jos” din 24 decembrie 1885.

⁸ I. N. Roman, *Studiu asupra proprietății rurale în Dobrogea*, p. 353; V. M. Kogălniceanu, *Dobrogea, drepturi politice fără libertăți. 1878-1909*, Constanța, 1910, p. 163; „Dobrogea Jună” din 2 mai 1908.

obligați să plătească și răscumpărarea locului cu care fuseseră împrăprietăți și dijma pe care, chipurile, ar fi datorat-o statului, fiindcă, neavând acte, nu puteau dovedi că stăpîneau legal pămîntul. Nu numai atît, dar, adesea, fiind stabilit cu exactitate asupra căror suprafețe era proprietar țăranul, era mutat de la un an la altul de pe o suprafață de pămînt pe alta. Și, de regulă, era obligat să accepte a i se repartiza loturi de pămînt din ce în ce mai proaste⁹. Dar și cei care, cu eforturi, cu simț gospodăresc, cu chibzuială în tot ceea ce făceau reușiseră să-și achite periodic ratele de despăgubire nu erau totuși la adăpost de pericolul nesiguranței, pentru că în destul de multe cazuri actele lor le-au fost pierdute, intenționat sau nu, și s-au văzut în situația de a nu putea face dovada dreptului de proprietate și de aici, înlăturarea, îndepărtarea de pe loturile de pămînt pe care le dobîndiseră, altfel, în mod legal¹⁰. A fost, de pildă, cazul țărănilor din Cavaclar (azi Plopeni), județul Constanța, care lucraseră și fertilizaseră pămîntul primit timp de 22 de ani și după mai bine de două decenii s-au văzut alungați de pe el ajungînd a li se repartiza loturi în alte zone, de regulă sterpe, cu mult pietriș, greu, dacă nu imposibil de pus în valoare¹¹.

N-au fost puține cazurile în care mai mulți țărani dobrogeni s-au plîns autorităților inclusiv celor centrale că din cauza secetei sau a altor fenomene naturale potrivnice n-au putut plăti una sau mai multe rate și, în consecință, au cerut, pe căi legale, o aminare, o păsuire a restituirii obligațiilor financiare, dar autoritățile au procedat rapid și violent la deposedarea de loturile pe care le primiseră¹². Iar între numeroasele acțiuni de deposedare, unele masive ca întindere sînt de amintit mai ales comunele din județul Tulcea, precum și localitățile Cogealac, Toscof (azi Grădina, județul Constanța), Pantelimon, Greci. Și în timp ce victimele deposedării erau în situația de a ajunge proletari agricoli, deci să illustreze polul social al sărmanilor din satul dobrogean și al societății românești, la celălalt pol se concentrau suprafețe de pămînt din ce în ce mai mari în mîinile unui număr din ce în ce mai redus de mari proprietari, astfel că un ziar al epocii prevedea în 1892 că „Județul Constanța va deveni o adunătură de mari latifundii”¹³. Se desfașura, așadar, și în Dobrogea, ca și în restul țării, un proces istoric obiectiv determinat, caracteristic dezvoltării capitalismului în agricultură, un proces mai general cu existență reală și în Dobrogea care anihila practic specificitatea structurii și dinamicii proprietății agrare de aici și

⁹ C. Pariano, *Proprietatea în Dobrogea*, București, 1906, p. 6-11, 17, 27; „Dunărea de Jos” din 22 decembrie 1884. Într-un document oficial prefectul recunoștea că „în legătură cu aplicarea legii este de menționat că s-au făcut totuși și abuzuri, dovadă că locuitorii plătesc și dijma, deși au renunțat la o treime din pămînt (Arh. St. București, arh. istorice centrale, fond Min. de int. dosar 418/1889, f. 13; „Dunărea de Jos” din 29 iulie 1895.

¹⁰ Arh. Stat București, arh. ist. centrală, fond Min. Agric. și Domeniilor, dosar 31/1882, f. 1-2.

¹¹ *Ibidem*, dosar 37/1882, f. 1-2.

¹² *Ibidem*, dosar 39/1883, f. 15; I. N. Roman, *Dobrogea și drepturile politice ale locuitorilor ei*, Constanța, 1905, p. 103; „Dobrogea”, organ al proprietarilor, agricultorilor și economilor de vite din 10 septembrie 1894, p. 11.

¹³ „Constanța” din 18 decembrie 1892.

care se repercutea negativ asupra condiției de existență a truditorilor pământului, generând în rândurile acestora o evidentă stare de nemulțumire și de revoltă.

La starea social-economică s-a adăugat, condiția pentru locuitorii Dobrogei de „ființe politice exceptate“, plus faptul că pământul dintre Dunăre și Mare a devenit, în scurt timp, obiect de dispută între partidele politice ale timpului care și-au trimis acolo partizanii plantându-i în posturi administrative de răspundere și care, în general, s-au dovedit a fi elemente slab pregătite, carieriste, lacome și brutale și, care, în exercitarea actului administrativ au recurs la abuzuri. Mai ales atotputernicia prefectilor a fost lege și, desigur, indemn la abuz¹⁴.

Împotriva abuzurilor, țărani desigur au protestat. În forme mai clare, sub formă de plîngerii, dar și acțiuni deschise, ca în cazul locuitorilor din plasa Mangalia, au protestat că izlazul comunei nu putea fi folosit pentru pășunatul vitelor fiindcă acesta devenise un fel de folosință exclusivă a primarului, secretarului și percepteurului, la aceste abuzuri adăugîndu-se elemente de fraudă financiară ceea ce a determinat intervenția Ministerului de Interne și demiterea funcționarilor amintiți¹⁵.

Pentru țărani dobrogeni, plaga cea mai cumplită pe care erau în situația de a o suporta o constituiau notarii, perceptorii și primarii împotriva cărora protestau în fel și chip și în urma unor asemenea proteste colective Remus Opreanu admonesta virulent pe funcționarii abuzivi care-i spoliau pur și simplu pe țărani¹⁶. La rîndul său, Mihail Kogălniceanu, sub același impuls popular, cerea prefectilor din Dobrogea să-i apere pe muncitorii de pământ în fața nedreptăților care li se făceau și înțelegea să facă propuneri concrete de legi și regulamente care să favorizeze stări de lucru suportabile de către locuitorii acestei provincii românești¹⁷. Și, după cum se știe, s-a dat un regulament special căruia să i se conforme notarii din Dobrogea¹⁸, dar acesta a fost în mod sistematic eludat, astfel că în Parlamentul țării deputatul I. Costinescu putea să observe că „În Dobrogea s-au pripășit fel de fel de oameni puși pe aventură și care ocupă funcții de notari“. Și la fel ca el se pronunța Lahovary care-i considera pe acești notari un adevărat flagel, ambele observații fiind realiste, determinate de ceea ce se petrecea în administrația Dobrogei, de protestele înseși ale celor care erau obiectul abuzurilor comise de acești notari, primari, perceptori¹⁹. Și cum să nu protesteze și să nu se revolte țărani de vreme ce în cătunul Saraiu notarul alunga cîteva familii de săteni deși ele se găseau acolo în plenitudinea drepturilor prevăzute și înscrise în lege²⁰?

¹⁴ V. M. Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 128.

¹⁵ Arh. Stat București, arh. istorică centrală, fond Min. de Int. dosar 17/1892, f. 4, 16; dosar 17/1892, f. 9, 12.

¹⁶ „Farul Constanței“ din 9 ianuarie 1881.

¹⁷ Al. Zub. *Mihail Kogălniceanu 1817-1891*, bibliografie, București, Ed. Enciclopedică română, București, 1971, p. 1 XVII; „Monitorul Oficial“ nr. 75 din 1882, p. 1204-1205.

¹⁸ Arh. Stat București, arh. istorică centrală, fond Min. de Int., dosar 190/1880, f. 13.

¹⁹ „Monitorul Oficial“ din 8/20 februarie 1880, f. 763-764.

²⁰ „Santinela Dobrogei“ din 17 aprilie 1894, p. 3.

Alți 11 locuitori de data aceasta din comuna Traian erau izgoniți de pe locurile lor și de pe vatra satului din aceeași perspectivă a abuzurilor²¹. În comuna Ciobanu, primarul și ajutorul său se dezinteresau total de treburile obștii, totul mergea spre paragină, cel care prospera era notarul²². Un cunoscător al situației, moșierul Pariano, lua drept martor pentru explicarea stării de lucruri pe însuși prefectul Vîrnava a cărui părere despre primari și notari era cu totul negativă. Pariano ne spune că acești funcționari și-au ridicat satele împotriva pentru că le socoteau simple feude, iar pe săteni, argați, care să le lucreze gratuit câte 20-25 ha de pământ și pe care-i supuneau abuzurilor și batjocurilor²³.

În ultimul său discurs în Parlament Mihail Kogălniceanu spunea că „Dobrogea geme sub perceptori și notari care sînt mai teribili și mai răi decît ienicerii din Turcia“. La rîndul său Lascăr Catargiu arăta că „Perceptorii și notarii sînt veniți din alte părți în Dobrogea spre a se înăvuți“²⁴.

Nici prefectii nu dădeau exemplu de prea multă corectitudine. În 1897, stînjinit de delegația județeană, organ constituțional, prefectul de Constanța nu lua în considerație sugestiile acesteia, era mai degrabă a o dizolva, ceea ce a dat naștere unui adevărat scandal parlamentar, propunîndu-se înlăturarea acestuia²⁵.

Lipsiți de drepturi politice pentru care n-au încetat să lupte, jecmăniți și jefuiți de autorități, în luptă cu seceta care bîntuia uneori ani la rînd, locuitorii satelor dobrogene se aflau într-o situație deosebit de grea. Sînt numeroase documentele care privesc fie necesitatea ajutoarelor, fie acordarea în bani și cereale pentru a se combate foametea care deja bîntuia²⁶. În coloanele unui ziar se scria în 1894, în cuvinte dintre cele mai impresionante, că situația mizeră a țărănimii din Dobrogea era deosebit de alarmantă și cauza ei autorul o găsea în „spolierea funcționarilor administrativi și fiscali care au tăiat și spînzurat pretutindeni după plac, știind că nu sînt supuși la nici un control“²⁷.

Față de această situație care tindea să se perpetueze și să se agraveze, țărănimea Dobrogei a acționat, pe de o parte trimițînd un uriaș număr de plîngeri și reclamații pe diverse tonuri către toate autoritățile, iar pe de altă parte prin revolte și ridicări la luptă deschisă. Un raport oficial din 1903 făcea observația că din cele două județe ale Dobrogei vin mai multe plîngeri decît din toată țara la un loc²⁸.

²¹ Arh. Stat București, arh. istorică centrală, fond Min. de Int. dosar 82/1886, f. 2.

²² *Ibidem*, dosar 48 bis/1888, f. 15.

²³ „Farul“ din 5 decembrie 1903.

²⁴ „Dobrogea Jună“ din 13 martie 1905, p. 1; Marin Petrescu, *Studiul citorva cestiuni de economie rurală a Dobrogei*, București, 1891, p. 4 și 11-12.

²⁵ „Lumea Nouă“ din 13 februarie 1897; I. N. Roman, *Dobrogea și drepturile politice ale locuitorilor ei*, Constanța, 1905, p. 40.

²⁶ „Monitorul Oficial“, nr. 99/1880, p. 2957; Arh. Stat București, arh. istorică centrală, fond Min. de Int., dosar 116/1883; dosar 2014/1889, f. 1-4.

²⁷ „Gazeta Dobrogei“ din 27 martie 1894.

²⁸ Bibl. Acad. RSR, fond D.A. Sturdza, pachet XVI, varia, doc. nr. 142.

Plecarea în alte județe era, de asemenea, un semn al protestului față de administrația coruptă, dar și unul al deznădejzii²⁹.

Forma cea mai înaltă a luptei de clasă a țărănimii o constituie desigur răscoala. Lucrarea închinată situației și luptei țărănimii din România la sfârșitul secolului XIX³⁰ reține, referitor la Dobrogea, răscoala țărănească de la Luncavița și conflictele sociale puternice de la Sarinasuf și Niculițel, județul Tulcea. Cea mai mare revoltă țărănească desfășurată în Dobrogea acestei perioade a fost în aprilie 1889 la Făgărașul Nou (județul Constanța), sat de foști mocani. Și aici mișcarea se datora tot abuzurilor autorităților care luau țăranilor întreaga moșie a satului și dădeau o suprafață de 350 ha la trei moșieri. Sătenii care n-aveau de ajuns pământ de cultură și pășune se răscoală în număr mare. Au năvălit peste cei trei proprietari, i-au bătut, au devastat și dărâmat casele, magaziile și toate împrejurimile. Au distrus, de asemenea, registrele în care se găseau trecute dările, împovăraătoare pentru ei. Primarul comunei arăta limpede starea de spirit: „Țăranii sînt hotărîți să se răscoale împotriva oricărei autorități care va veni să cerceteze” și anunță organele superioare că țăranii vor să se ridice din nou pentru a da foc clădirilor încă neincendiate ale celor trei și a ataca alți mari proprietari cărora statul le pusese la dispoziție 400 ha de pământ.

Primarul însuși recunoștea că, avînd în vedere nedreptățile săvîrșite de autorități, țăranii s-au convins că „numai prin răscoale și rebeliune își vor dobîndi drepturile ce ei cred că au”.

La 27 aprilie, prefectul ordona administratorului plășii Hirșova ca pînă la venirea armatei să ia toate măsurile ca să potolească pe cît posibil revolta și să identifice pe capii răsculaților. Pe 28 aprilie, prefectul cerea procurorului tribunalului județean să meargă în satul răscolat unde țăranii se opuneau oricăror cercetări, făcîndu-se solidari pentru aceste fapte cu conducătorii răscoalei. La Făgărașul Nou a fost trimisă o subunitate militară condusă de un sublocotenent. Dar, cu toate acestea, întreg cursul lunii mai a fost marcat de frămîntări în sat și arestările au continuat³¹.

Și aceste frămîntări, care tindeau, din loc în loc, să se transforme în adevărate revolte, au continuat și în primii ani ai secolului nostru, mai ales în condițiile în care, pe fondul proceselor social-economice care aveau loc în lumea satului, asuprirea socială a țăranului din Dobrogea tindea să devină din ce în ce mai aspră. Momentul tensiunii maxime l-a constituit, fără îndoială, primăvara anului 1907. Atunci, cînd țăranii din întreaga țară s-au ridicat la luptă, au fost și în Dobrogea frămîntări mai importante, relevate deja în istoriografia noastră, fie prin text riguros, așa cum este capitolul menționat și de noi din monografia binecunoscută a acestei

²⁹ „Farul” din 29 august 1904; „Gazeta Dobrogei”, 1888, p. 23; „Dobrogea Jună” din 6 martie 1905.

³⁰ C. Corbu, A. Deac, *op. cit.*

³¹ *Ibidem.*

mari răscoale țărănești, fie prin documentele care s-au publicat în volumul 3 dintr-o colecție consacrată aceluiași eveniment³².

Neintenționând să reluăm ceea ce s-a scris deja, dorim să menționăm că după experiența singeroasă a anului 1907 frământările n-au dispărut din lumea satului dobrogean. Ele au continuat să se manifeste cunoscând chiar o anumită intensificare după 1910.

Tinerii însurăței, de pildă, din comuna Pecineaga se agitau pentru că nu puteau să intre în posesia pământului necesar pentru edificarea gospodăriei și provocau la 16 mai 1913 un ordin al subprefectului plășii Măcin prin care se stabilea că „se vor da locuri de casă însurățeilor ce vor solicita“, prefectul fiind alarmat că aceștia recuseseră la ocuparea de terenuri din vatra satului fără să mai aștepte aprobarea necesară din partea prefecturii³³. Situația era similară în comuna Turcoaia, țărani îndreptându-și ura și revolta întâi de toate împotriva primarului care nu „se conforma întocmai ordinului prefecturii în privința dării locurilor de casă însurățeilor³⁴ și se regăsea, de asemenea, în comuna Ion Brătianu unde tinerii lipsiți de pământul necesar recuseseră la un moment dat la împrejmuirea locului de casă fără să mai aștepte aprobarea deciziei primăriei de către prefectură³⁵.

În comuna Gherengec (azi Pecineaga — jud. Constanța), plasa Mangalia, țărani erau în situația de a-și exprima nemulțumirea în forme violente, astfel că, la îndemnul subprefectului I. Dimitrievici, „primarul comunei și șeful secției de jandarmi vor căuta ca prin povețe, sfaturi și, la rigoare, aplicând dispozițiile de poliție rurală, prevăzute de lege“ să refacă starea de liniște și de ordine. Primarul comunei, se specifica mai departe în documentul citat, „la nevoie va interveni cu autoritatea ce-i dă legea pentru a ocroti personalul contra populației, cei vinovați, orișicine va fi, vor fi dați judecății“³⁶.

De altfel, este de consemnat că paleta motivelor de natură a provoca nemulțumiri devenise cu anii din ce în ce mai largă, astfel că în localitatea Ciobanu, județul Constanța, locuitorii, conform constatărilor subprefectului plășii Hirșova, erau extrem de nemulțumiți de povara prestațiilor. El deja consemna într-un raport către prefectură că parte din locuitorii comunei citate mai sus nu voiau „a-și executa zilele de prestație“ și, în consecință, scria el mai departe, „s-au luat de noi măsuri... însărcinându-se primarul, întreg consiliul comunal și șeful postului din localitate a proceda cât mai energic la scoaterea prestatorilor, noi căutând personal a convinge parte din locuitori a-și face această datorie de un mare interes chiar pentru populația comunei“³⁷.

³² *Documente privind marea răscoală a țăranilor din 1907*, vol. 3, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1984.

³³ Arh. Stat București, arh. istorică centrală, fond Min. de Int., dosar nr. 70/1913, f. 87.

³⁴ *Ibidem*, f. 90.

³⁵ *Ibidem*, f. 94.

³⁶ *Ibidem*, dosar nr. 35/1913, f. 15.

³⁷ *Ibidem*, f. 63.

La 5 iulie 1913, în condițiile izbucnirii celui de-al doilea război balcanic, în Dobrogea s-au intensificat măsurile de supraveghere a satelor, astfel că suprefectul plasei Traian, de pildă, George Ștefănescu, obliga pe primarul comunei Beilic (azi satul Viile — jud. Constanța) „a observa ca buna înțelegere și ordinea să domnească între locuitorii și a-i povățui, avînd și concursul preotului și învățătorului, ca toți să-și lase la o parte neînțelegerile dintre dinșii și să se unească, să se ajute spre binele țării și al lor”³⁸.

Chiar și dacă asemenea „povețe” puteau avea și doar un caracter preventiv sau numai unul de rutină, faptul că erau repetate și pot fi depistate în rapoarte, telegrame sau note telefonice repetate arată că o situație tensională le dicta. Iar dacă acestea se corelează cu unele fapte mai grave din punctul de vedere al autorităților, cum ar fi fost, de pildă, încercările de revoltă sau revoltele propriu-zise din unele sate dobrogene, atunci situația putea, în mod îndreptățit, să apară ca neliniștitoare. În orice caz, la 18 august 1913, în comuna Turcoaia, județul Tulcea, așa cum arată un raport retrospectiv al autorităților, „a avut loc o mișcare a mai multor locuitori contra șefului de post de jandarmi și a primarului comunei, iar în ziua de 19 s-a tăiat de către răi făcători firul telefonic. S-au dresat acte de dare în judecată contra instigatorilor”, iar autoritățile comunale, primarul și șeful de post erau atenționate să fie în viitor „cu foarte mare priveghere pentru a nu se mai repeta aceasta, luînd din timp măsuri”³⁹.

Situația țăranilor dobrogeni era însă mai grea chiar decît o puteau sesiza autoritățile, iar nemulțumirile sau revolta locuitorilor de la sate și în Dobrogea ca și în restul țării nu era doar fructul agitației, doar „opera instigatorilor” a căror izolare de masa sătenilor ar fi putut conduce automat la instaurarea liniștei, calmului, ordinii. Și poate că una din dovezile concrete, cu adevărat concludente, este starea de continuă agitație pe care erau în situație de a o întreține țăranii din comuna Ciobanu, plasa Hirșova. La 20 noiembrie, subprefectul N. Rădulescu-Dobrogea era din nou în situația de a constata existența unei vii nemulțumiri în rîndurile țăranilor din această comună care se plîngeau că : „vitele sînt expuse a pieri de foame din lipsă de nutreț cerînd intervenția noastră pentru a li se ceda o parte din muguri”⁴⁰. Sau, ceea ce era și mai grav, „că sînt deznădăjduiți, o parte chiar ajunși la disperare, pentru presiunea ce se face asupra lor de fisc a-și plăti datoriile, fiind în absolută lipsă din cauza anului agricol rău pentru această comună, a lipsei muncii la timp și din lipsa altor mijloace, textual prin cuvintele : «Domnule subprefect, acum lacrimile ce le vărsăm înaintea d-voastră ca părintele nostru sînt mici, mai tirziu vor fi mari și mai tirziu vedem că vor fi mari de tot», concluzia fiind cerea unei păsui”⁴¹.

³⁸ *Ibidem*, f. 104.

³⁹ *Ibidem*, dos. nr. 71/1913, f. 32.

⁴⁰ *Ibidem*, dos. nr. 36/1913, f. 16.

⁴¹ *Ibidem*.

Este simptomatic faptul că, în toamna anului 1913, semnalele de revoltă apăreau cînd dintr-un sat cînd din altul. În aceeași lună noiembrie, își exprimau fără reticențe necazurile și obida lor țărării din comuna Băltăgești, nemulțumiți mai ales de conduita primarului și a sergenților rurali, aceștia din urmă fiind destituiți pentru că „nu-și fac conștiincios datoria”⁴². De asemenea, la întîlnirea cu subprefectul țărării din Băltăgești exprimau deschis protestul lor față de modul cum proceda primarul „în privința locurilor de casă” solicitînd „darea prin licitațiune a locurilor de casă pe viitor însurăteilor”⁴³.

Și dacă în raporturile cu reprezentantul autorităților superioare primăriei țărării din Băltăgești au dovedit o anumită cumișenie, promițînd că vor fi adepți ai liniștei și ordinei în condițiile în care s-ar schimba atitudinea primarului, în schimb locuitorii comunei Gherengec au refuzat să se supună ordinelor cu privire la rechiziții. Ei „nu s-au prezentat cu animalele la rechiziții” și urma ca, în perspectiva apropiată, cazurile lor să fie aduse în fața instanței judecătorești „conform articolului 385 din Codul penal ca nesupuși la ordonanțele comunale”⁴⁴.

Din șiragul frămîntărilor și revoltelor țărănești care au avut loc în satele din Dobrogea, mai ales în cursul anului 1913, cea mai semnificativă a fost revolta de la Oltina ai cărei animatori au fost cei ce îmbrăcaseră haina militară în al doilea război balcanic. Odată ajunși acasă, au pus la cale rezolvarea nevoilor lor, cea de pămînt în primul rînd, prin forțe proprii, recurgînd la parcelarea și împărțirea în loturi a pămîntului. Relatînd această revoltă, subprefectul scria într-un raport : „În această comună toți locuitorii (militarii — n.n.) după ce s-au întors la vetrele lor, au început a se aduna făcînd între ei o parcelare a pămîntului statului, distribuindu-și-l după plac. Domnul primar din acea comună raportîndu-mi, m-am transportat acolo și, chemînd locuitorii și întrebîndu-i de ce sînt nemulțumiți, toți, mi-au spus ei, sînt veterani acum, veniți din război unde domnii comandanți de regimente și ofițerii le-au spus că, pentru avîntul și dragostea cu care au răspuns chemării patriei, patria prin guvern le va da fiecăruia 5-6 ha pămînt, îi va scuti de toate dările către stat iar pădurea ce se găsește pe teritoriul acelei comune va fi dată lor pentru pășunatul vitelor și pentru întrebuiințatul lemnului cum vor crede”⁴⁵.

Pentru subprefect această interpretare era echivalentă cu o neînțelegere din partea țărănilor „căci nu se poate ca domnii ofițeri să promită averea statului neavînd nici chemare pentru aceasta, nici drept”⁴⁶, dar în final spiritul de revoltă a fost potolit, cel puțin pentru moment.

Pe ansamblul Dobrogei, în multe sate nemulțumirea a continuat să se manifeste, ca în comuna Adamclisi unde administratorul de plasă constata în iulie 1914 necesitatea cedării de către stat a cel puțin 2.000 m² în

⁴² *Ibidem*, p. 23.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 32.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 115.

⁴⁶ *Ibidem*.

vatra satului „pentru construirea de case“ și, în același timp faptul că, fără aprobări, țărani cotropiseră o importantă suprafață de teren⁴⁷.

Prilej nou, mai bine zis motiv imediat pentru exprimarea nemulțumirii și revoltei în rândurile țăranilor, s-au constituit mai ales în anii 1914-1916 prestațiile și rechizițiile ca în cazul locuitorilor din comuna Canlia care în iulie 1914 se plîngeau că sînt impuși la prestații cu mai multe vite decît aveau în realitate și de asemenea că li se cerea să facă prestații cu brațele, un număr prea mare de zile. Aici, în localitatea Canlia, nemulțumirea tindea către mijlocul lunii iulie să capete amploare, ceea ce-l determina pe administratorul plășii Ostrov să dea primarului, celorlalte autorități comunale „instrucțiuni a supraveghea cu cea mai mare rigurozitate a nu se mai închide locuri de casă în vatra satului sau a se construi fără prealabila autorizațiune a primăriei cum s-a procedat pe scară întinsă pînă acum, cunoscîndu-se că vom aviza la aplicarea celor mai severe măsuri disciplinare ce legea ne pune la dispoziție“⁴⁸.

În aceeași stare de agitație se aflau, în toamna anului 1914, în octombrie, locuitorii din comuna Carvăn, județul Constanța, care au fost „găsiți în grupuri“ prin sat de către administratorul de plasă, nemulțumiți de cuantumul prestațiilor la care erau obligați și mai ales din cauza depărtării, a distanței mari de sat la care se aflau lucrările ce erau obligați să le execute⁴⁹. De remarcat că locuitorii aceluiași sat și-au canalizat la un moment dat nemulțumirea și revolta nu numai împotriva autorităților, dar și contra proprietarului moșiei Velichioi căruia țăranii i-au distrus gardurile și împrejmuirile⁵⁰. Aceiași locuitori erau foarte nemulțumiți și din cauză că primarul îi impusese nelegal să plătească o taxă de 5 lei diferent dacă stăpîneau în vatra satului sau nu arman, suprafață de teren mai mare de 2 000 m².

Aceste stări de agitație vor căpăta în anii următori noi dimensiuni și vor determina autoritățile, de fapt cercurile guvernante, să reflecteze la necesitatea unei reforme de structură care se va concretiza după încheierea procesului de făurire a statului național unitar român.

⁴⁷ *Ibidem.*

⁴⁸ *Ibidem.*, f. 91.

⁴⁹ *Ibidem.*, dosar nr. 60/1914, f. 94.

⁵⁰ *Ibidem.*

**UNZUFRIEDENHEITEN UND AUFSTÄNDE DER BAUERN IN DER DOBRUDSCHA
AM ENDE DES 19. — ANFANG DES 20. JAHRHUNDERTS**

M. VICOL

Zusammenfassung

Die vorliegende Arbeit versucht eine kurze Schilderung der am Ende des vorigen und Anfang unseres Jahrhunderts in den Dörfern der Dobrudscha vorhandenen Unruhen zu unternehmen. Von der historischen Wirklichkeit werden die dem sozialen Leben in der Dobrudscha spezifischen Elemente und die allgemeinen Züge des historisch-nationalen Zusammenhangs, der Weg und Lebensrythmus des rumänischen Volkes zur erwähnten Zeit im Gebiet zwischen Donau und Schwarzem Meer hervorgehoben.

Unter den Gründen, die soziale Bewegungen in den Dörfern der Dobrudscha verursacht haben, unterstreicht der Verfasser: die unredliche Anwendung des Gesetzes vom 3. April 1882, den Privatbesitz betreffend, die Enteignung mehrerer Dobrudscha-bauern, die Unehrlichkeit und Missbrauch der Amtsgewalt der lokalen Behörden, das spollante Fiskalsystem, die Requisition der Tiere, verschiedene Leistungen, das Fehlen der Gemeindeweide usw.

Sehr viele Gründe verursachten einn kräftige Aufruhr in den Reihen der Bewohner der Ortschaften: Făgărașul Nou, Ciobanu, Turcoaia, Băltăgești, Oltina, Canlia, und werden die Regierungskreise dazu bewegen, an eine Notwendigkeit der Strukturreform zu meditieren, welche erst nach der Beendigung des ersten Weltkrieges verwirklicht werden kann.